

Tadeusz Banaszek (Kielce)

20 Pułk Łączności Wojsk Obrony Wewnętrznej Ziemi Kieleckiej (1968-1976)

W historii kieleckiego garnizonu po II wojnie światowej istotną rolę odgrywały jednostki wojskowe stacjonujące w przedwojennych koszarach 2 Pułku Artylerii Lekkiej Legionów na Stadionie. Od 1945 r. koszarzy te zajmowały jednostki Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego (KBW)¹. Artykuł przedstawia dzieje 20 Pułku Łączności Wojsk Obrony Wewnętrznej (WOWewn.) Ziemi Kieleckiej, którego działalność na trwałe zapisała się w historii Kielc i regionu.

Sformowanie i organizacja jednostki, zadania

Na bazie 7 Pułku KBW z dniem 1 stycznia 1964 r. sformowano 22 Samodzielny Batalion Łączności KBW. Jego dowódcą został ppłk Piotr Murmyło, a od 5 czerwca 1964 r. ppłk Czesław Sitarski. Jednostka składała się z kompanii dowodzenia, radiowej oraz plutonów: technicznego, samochodowo-remontowego, samochodowego i gospodarczego. Pod koniec kwietnia 1964 r. w skład batalionu włączono trzy plutony kompanii radioliniowej z Podoficerskiej Szkoły Łączności KBW w Prudniku. Szefem sztabu został mjr Czesław Sitarski, a zastępcą dowódcy ds. liniowych – mjr Ryszard Makowiecki².

15 grudnia 1964 r. batalion przeformowano w 7 Pułk Łączności KBW Ziemi Kieleckiej pod dowództwem ppłk Czesława Sitarskiego. W składzie pułku znalazły się dwa bataliony dowodzenia, kompanie: radioliniowa, kablowa, obsługi. Zastępcą dowódcy pułku ds. politycznych został ppłk Alfred Sadzik, szefem sztabu – mjr Ryszard Makowiecki, zastępcą dowódcy pułku ds. liniowych – mjr Zdzisław Nisiobędzki, kwatermistrzem – mjr Mieczysław Dragan³.

Zarządzeniem nr 41 Rady Ministrów z 24 czerwca 1965 r. KBW wraz z Wojskami Ochrony Pogranicza z dniem 1 lipca 1965 r. zostało podporządkowane Ministerstwu Obrony Narodowej i do końca roku przemianowane na Wojska Obrony Wewnętrznej⁴. Zadaniem tego rodzaju wojsk było wykonywanie zadań taktycznych w systemie wojskowej Obrony Terytorium Kraju. WOWewn. przeznaczone były do: zwalczania grup dywersyjno-rozpoznawczych i desantów powietrznych przeciwnika, zabezpieczenia funkcjonowania organów władzy państwowej poprzez ich ewakuację i organizację polowych stanowisk kierowania dla Komitetu Obrony Kraju (KOK) i Wojewódzkich Komitetów Obrony (WKO), ochrony ważnych obiektów gospodarki narodowej i szlaków komunikacyjnych, zabezpieczenie przegrupowania wojsk operacyjnych przez terytorium kraju. Wojska te w 1970 r. składały się z: jednostek obrony lądowej (cztery pułki), jednostek obrony przed bronią masowego rażenia (trzy bataliony inżynieryjne),

1 T. Banaszek, *Udział 7. pułku Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego w Kielcach w ochronie obiektów przemysłu zbrojeniowego w latach 1949–1956*, „Studia Muzealno-Historyczne” 2016, t. VIII, s. 119–133.

2 S. Babiarz, *Zarys historii jednostek Wojska Polskiego stacjonujących w koszarach na kieleckim Stadionie*, Kielce 1995, s. 32, 33.

3 Tamże, s. 35, 36.

4 M. Jaworski, *Korpus Bezpieczeństwa Wewnętrznego 1945–1965*, Warszawa 1984, s. 265; P. Kaczmarek, *Działalność i zadania Dowództwa Wojsk Obrony Wewnętrznej w latach 1966–1977*, „Rocznik Archiwalno-Historyczny Centralnego Archiwum Wojskowego” 2013, nr 6/35, 2013, s. 33–35.

jednostek zabezpieczenia KOK i WKO (trzy brygady, trzy pułki, pięć batalionów łączności, siedemnaście kompanii łączności) oraz jednostek przegrupowania wojsk (trzy pułki pontonowe, dwa bataliony pontonowe)⁵.

Rozkazem Głównego Inspektora Obrony Terytorialnej Nr 04 z dnia 21 stycznia 1968 r. 7 Pułk Łączności otrzymał nazwę 20 Pułku Łączności WOWewn. Ziemi Kieleckiej. Struktura pułku przedstawiała się następująco: dowództwo, sztab, sekcja polityczna, szefowie służb, sekcja finansów, batalion radiowy (w składzie dwóch kompanii radiowych), batalion telefoniczno-telegraficzny (w składzie kompanii telefonicznej, telegraficznej i wielokomutowej), batalion radioliniowy (w składzie kompanii radioliniowej i dwóch kompanii kablowych), kompania środków łączności, poligon szkolny, sekcja techniczna, kwatermistrzostwo, kompania transportowo-gospodarcza, pluton medyczny⁶. Dowódcą jednostki został płk Czesław Sitarski.

Stan etatowy jednostki wynosił 983 żołnierzy, w tym 113 oficerów (tab. 1). Żołnierzy zasadniczej służby wojskowej powoływano głównie z województw: kieleckiego, krakowskiego, łódzkiego, katowickiego, wrocławskiego, opolskiego. Ze względu na charakter techniczny jednostki pod względem wykształcenia żołnierze posiadali ukończoną siedmioklasową szkołę podstawową, trzyletnią zasadniczą szkołę zawodową lub technikum⁷. Na uzbrojeniu i wyposażeniu jednostka posiadała m.in.: pistolety maszynowe 7,62 mm wz. 43, 7,62 mm karabinki kbkAK wz. 47, ręczne karabiny maszynowe DP wz. 28, granaty ręczne RG-42, F-1, przeciwpancerne RPG-43 i PG-2 oraz samochody specjalne łączności, aparatownie, radiostacje, stacje radioliniowe.

Zadaniem pułku, wchodzącego w skład jednostek zabezpieczenia KOK i WKO, było zabezpieczenie funkcjonowania polowych stanowisk kierowania dla KOK.

Tabela 1. Stan osobowy 20 Pułku 17 sierpnia 1968 r.

Stan pułku	Oficerów	Chorążych	Podoficerów zawodowych i nadterminowych	Podoficerów zasadniczej służby wojskowej	Podchorążych	Szeregowych	Pracowników cywilnych
Stan etatowy	113	1	145	28	-	696	14
Stan ewidencyjny	95	1	68	159	8	673	13/39

Źródło: Archiwum Wojskowe w Oleśnicy, 20 Pułk WOWewn., sygn. 3370/10/75, k. 9

Baza koszarowa

Po utworzeniu w 1964 r. 22 samodzielnego batalionu łączności, a następnie pułku łączności zaistniała konieczność rozbudowy infrastruktury koszarowej na Stadionie, związanej m.in. z odpowiednim zakwaterowaniem żołnierzy, właściwym magazynowaniem sprzętu łączności i elektroniki, naprawą i obsługą pojazdów, sprzętu łączności

5 J. Kajetanowicz, *Wojska Obrony Terytorium Kraju w systemie bezpieczeństwa Polski w latach 1959–1989*, „Poligon” 2013, nr 2(37), 2013, s. 5–9.

6 Archiwum Wojskowe w Oleśnicy (AWO), 20 pułk łączności WOWewn., sygn. 3370/10/75, k. 10.

7 Instytut Pamięci Narodowej, 7 pułk KBW, sygn. BU 695/318.

oraz uzbrojenia⁸. W piśmie z dnia 6 października 1967 r. do zastępcy Głównego Inspektora Obrony Terytorialnej dowódca pułku płk Czesław Sitarski pisał: „20 pułk łączności Wojsk Obrony Wewnętrznej posiada bardzo trudne warunki koszarowe. Szczególnie jednak odczuwa się brak magazynów. Ponieważ jednostka ciągle się rozwija i napływa coraz więcej sprzętu, stwarza to coraz większe trudności w jego przechowywaniu. Posiadany sprzęt łączności magazynowany jest w kilku małych pomieszczeniach rozmieszczonych w różnych budynkach koszarowych, a nawet i poza obrębem koszar⁹”.

Zwiększenie zapotrzebowania na energię elektryczną powodowało częste awarie linii energetycznych. Podjęto decyzję o wykonaniu wodociągu zamkniętego, budowie kanałów burzowych. Wymieniono część przewodów linii energetycznych. Systemem gospodarczym adaptowano budynek koszarowy na blok wyszkolenia specjalistycznego. Wybudowano także nową stację transformatorów oraz wymieniono linię energetyczną, doprowadzającą prąd do koszar. Warunki zakwaterowania żołnierzy zasadniczej służby wojskowej były trudne. W 1969 r. na jednego żołnierza przypadało 2,24 m² powierzchni, przy obowiązującej wówczas normie 4 m². W związku z tym w latach 1971–1973 wybudowano nowy blok koszarowy o kubaturze 11 941 m³¹⁰.

Przystosowano parkową stację obsługi do nowych wymogów, wykonując dodatkowe bramy, kanały i instalując odpowiedni sprzęt. Dawną lecznicę weterynaryjną zaadaptowano na warsztat łączności. Wybudowano w 1971 r. nową centralną kotłownię „La Monta” (spalającą rocznie 5000 ton mialu węglowego), likwidując dziewięć dotychczas eksploatowanych lokalnych kotłowni. Na przełomie roku 1969/70 rozebrano budynki drewniane oraz rozpoczęto budowę trzech garaży na 96 stanowisk (o kubaturze 15 609 m³). W związku z tym, że żywienie żołnierzy odbywało się w oparciu o stołówki rozmieszczone w poszczególnych budynkach koszarowych, w 2. połowie 1972 r. przekazano do użytku oddzielny budynek stołówki i kuchni żołnierskiej. Inwestycje te realizowało Wojskowe Przedsiębiorstwo Budowlane z Bochni przy wsparciu Wojskowej Administracji Koszar oraz żołnierzy jednostki w ramach czynów społecznych¹¹.

Na bazę szkoleniową 20 Pułku w 1968 r. składały się: plan ogniowy, plac taktyczny, rzutnia granatów, sala wychowania fizycznego, dwie strzelnice małokalibrowe, strzelnica pistoletowa, strzelnica garnizonowa, sala obrony przed bronią masowego rażenia, blok szkolenia łączności (16 sal wykładowych, w tym 14 z urządzeniami łączności), dwie sale wykładowe do szkolenia kierowców. W 1974 r. oddano do użytku nowoczesną strzelnicę typu „B”¹². Pułk poza koszarami posiadał magazyn amunicji przy ul. Chęcińskiej koło zakładów „Iskra”.

Działalność szkoleniowo-wychowawcza

Głównym celem szkolenia w pułku było opanowanie pracy na nowych rodzajach i typach sprzętu łączności oraz doskonalenie współdziałania między pododdziałami¹³. Realizowano w ramach szkolenia taktyczno-specjalnego m.in. rozwinięcia połowych węzłów łączności. Szkolenie specjalne obejmowało pracę na środkach łączności: na sprzęcie radiowym, radioliniowym, telegraficznym, telefonicznym, teletransmisyjnym¹⁴.

8 S. Machul, *Wspomnienia z okresu partyzantki i służby wojskowej w koszarach na kieleckim Stadionie*, Kielce 1998, s. 133–137.

9 AWO, 20 pł WOWewn., sygn. 3372/10/115, k. 146.

10 S. Babiarz, *Zarys...*, s. 50.

11 AWO, 20 pł WOWewn., sygn. 3372/10/127, k. 61-64; S. Machul, *Wspomnienia...*, s. 163–167.

12 Tamże, s. 191.

13 AWO, 20 pł WOWewn., sygn. 3370/10/72, k. 135–138.

14 Tamże, sygn. 3370/10/76, k. 112–116.

W dniach 5–18 lutego 1968 r. 20 Pułk został poddany inspekcji sił zbrojnych przez Komisję Ministerstwa Obrony Narodowej pod przewodnictwem płk. dypl. Zygmunta Krzewieckiego, w wyniku której jednostka otrzymała ogólną ocenę dostateczną (średnia ocen 2,62).

Tabela 2. Zestawienie ocen 20 Pułku otrzymanych podczas inspekcji w dniach 5–18 lutego 1968 r.

Dział kontroli	Ocena
Szkolenie taktyczne	2,95
Szkolenie ogólnowojskowe	2,92
Wychowanie fizyczne	3,33
Szkolenie specjalne	3,56
Stan techniczny sprzętu i uzbrojenia	3,67
Działalność służb kwatermistrzowskich	3,42
Gotowość alarmowa	2,00
Ocena ogólna	2,62 (dostateczna)

Źródło: Archiwum Wojskowe w Oleśnicy, 20 Pułk WOWewn., sygn. 3370/10/72, k. 135–138

Tabela 3. Zestawienie ocen z kontroli gotowości alarmowej w 20 Pułku w dniu 11 lutego 1968 r.

Przedmiot	Ocena ogólna za przedmiot
Organizacja procesu osiągania gotowości	3,14
Materiałowo-techniczne zabezpieczenie procesu osiągania gotowości alarmowej	3,30
Praktyczna działalność kontrolowanych wojsk w czasie alarmu	2,30
Czas opuszczenia przez jednostkę garnizonu stałej dyslokacji	2,00
Czas osiągnięcia gotowości alarmowej	2,00
Organizacja wykonania zadań bojowych	3,25
Gotowość straży pożarnej	4,00

Źródło: Archiwum Wojskowe w Oleśnicy, 20 Pułk WOWewn., sygn. 3370/10/76, k. 109

Pomimo otrzymania przez pułk oceny niedostatecznej za gotowość alarmową oraz niskich ocen z obrony przed bronią masowego rażenia i realizacji zamierzeń inżynierskich, komisja kontrolna oceniła, że jednostka była w stanie wykonać zadania zgodne z jej przeznaczeniem (tab. 2 i 3)¹⁵.

¹⁵ Tamże, sygn. 3370/10/72, k. 135–138.

Szkolenie kadry w 20 Pułku w pierwszym półroczu w 1969 r. odbywało się zgodnie z wytycznymi Inspektoratu Obrony Terytorialnej. Realizowano je w grupach szkoleniowych oficerów i podoficerów zawodowych. Ocena średnia z wyszkolenia pododdziałów wynosiła 3,82. Pododdziały pułku brały udział w ćwiczeniach organizowanych przez dowództwa batalionów i Główny Inspektorat Obrony Terytorialnej:

- w ćwiczeniach kompanijnych 13 razy,
- w ćwiczeniu „Wiosna-69”,
- w ćwiczeniu „Ziemia Kielecka-69”.

Podczas ćwiczeń kadra i żołnierze służby zasadniczej doskonalili umiejętności praktyczne w obsłudze sprzętu łączności i eksploatacji w różnych warunkach. Przeprowadzono w pułku ogółem 21 alarmów, w tym dla całości jednostki czterokrotnie¹⁶.

W dniach 20–23 maja 1969 r. zespół oficerów z Inspektoratu Obrony Terytorialnej przeprowadził kontrolę stanu gotowości bojowej pułku, którą oceniono dobrze. W tym samym czasie ten sam zespół przeprowadził kontrolę przygotowań mobilizacyjnych. Z tego zagadnienia pułk otrzymał ocenę dostateczną¹⁷.

Pułk uczestniczył w wielu ćwiczeniach przełożonych, m.in. w ćwiczeniu wojsk Układu Warszawskiego pod kryptonimem „Odra – Nysa-69”, ćwiczeniach ogólnokrajowych pod kryptonimem „Kraj-68”, „Kraj-73”, ćwiczeniach regionalnych Głównego Inspektoratu Obrony Terytorialnej pod kryptonimem „Ziemia Kielecka-69”, „Podlasie-70”, „Ziemia Kielecka-72”, „Ziemia Mazowiecka-73”, „Ziemia Kielecka-74”¹⁸. Podczas ćwiczeń żołnierze realizowali postawione zadania szkoleniowe na wysokim poziomie, o czym świadczyły otrzymane oceny.

Zadaniem pułku było także szkolenie żołnierzy rezerwy będących na przydziałach mobilizacyjnych w jednostce. Szkolenie to prowadzono podczas ćwiczeń jednodniowych (odbywających się w dni wolne) i krótkotrwałych. Doskonalono żołnierzy rezerwy w zakresie szkolenia ogólnowojskowego i specjalistycznego. Tabela 4 przedstawia zestawienie przeszkolonych żołnierzy rezerwy w 1968 i 1969 r.

Tabela 4. Szkolenie rezerw osobowych w 20 Pułku w latach 1968–1969

Rok	Rodzaj ćwiczeń wojskowych	Liczba przeszkolonych oficerów rezerwy	Liczba przeszkolonych podoficerów i szeregowych rezerwy	Razem przeszkolonych żołnierzy
1968	jednodniowe	40	1112	1152
	krótkotrwałe	67	85	152
1969	jednodniowe	8	724	732
	krótkotrwałe	36	187	223

Źródło: Archiwum Wojskowe w Oleśnicy, 20 Pułk WOWewn., sygn. 3370/10/75, k. 15–18

¹⁶ Tamże, sygn. 3370/10/70, k. 15, 16.

¹⁷ Tamże.

¹⁸ S. Babiarz, *Zarys...*, Kielce 1995, s. 44–58.

Poza działalnością szkoleniową w wojsku realizowano proces szkolenia ideowo-politycznego.

W latach 1956–1970 za główne kierunki wychowania w wojsku uznano wychowanie ideowo-polityczne i moralno-bojowe. Podstawowymi kierunkami i treściami wychowania ideowopolitycznego były: wychowanie ideologiczne i polityczne, wychowanie patriotyczne i internacjonalistyczne, wychowanie antyimperialistyczne oraz wychowanie światopoglądowe¹⁹.

W tematyce szkolenia oficerów uwzględniono następującą problematykę: współpracę gospodarczą państw socjalistycznych, ideologię i politykę Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (PZPR), strategię i politykę państw NATO, marksistowską koncepcję walki klasowej i klas społecznych, rolę etyki w życiu społeczeństwa, rolę czynnika ideowo-moralnego w wojnie współczesnej. Program szkolenia politycznego dla podoficerów zawodowych zawierał trzy cykle tematyczne: prace podoficerów z podwładnymi, problemy społeczno-gospodarcze w kraju i na świecie, z dziejów oręża polskiego. Program szkolenia politycznego żołnierzy zasadniczej służby wojskowej obejmował następujące cykle: wychowanie wojskowe, rozwój sił socjalistycznych, z dziejów oręża polskiego, tematy aktualne. W latach 1964–1965 program ten poszerzono o nowy cykl: społeczeństwo a światopogląd²⁰.

Szkolenie polityczne w 20 Pułku prowadzono w następujących grupach szkoleniowych: szkolenia metodycznego aparatu partyjno-politycznego, oficerów sztabu, pododdziałów i kwatermistrzostwa, dwóch grup podoficerów zawodowych i nadterminowych, grupy podoficerów służby zasadniczej w poszczególnych batalionach oraz grup szeregowych w pododdziałach.

Tabela 5. Wyniki szkolenia politycznego w 20 Pułku za 1967 r.

Grupa szkoleniowa	Średnia ocen	Średnia frekwencja zajęć	Średnie oceny uzyskane w szkoleniu
Oficerowie aparatu partyjno-politycznego	4,55	100%	4,60
Oficerowie pozostałych grup	3,96	95,0%	4,38
Razem oficerów	4,25	97,5%	4,49
Podoficerowie zawodowi i nadterminowi	3,67	92,0%	3,86
Podoficerowie zasadniczej służby wojskowej	4,04	94,5%	3,82
Szeregowi	3,82	98,0%	3,69
Razem żołnierze zasadniczej służby wojskowej	3,93	96,0%	3,75
Ogółem za jednostkę	3,95	95,0%	4,03

Źródło: Archiwum Wojskowe w Oleśnicy, 20 Pułk WOWewn., sygn.76/81/116, k. 15

19 B. Rudnicki, *Wychowanie w Wojsku Polskim w latach 1945–1989 (III)*, „Wojsko i Wychowanie”1999, nr 1, s. 47.

20 Tamże.

Podstawowymi formami szkolenia politycznego były: pogadanki, zajęcia dyskusyjne, instruktaże do zajęć. Instruktaże do zajęć prowadzono raz w tygodniu po cztery godziny. Stanowiły one podstawę przygotowania się kierownika szkolenia politycznego do zajęć. Stosowano w szkoleniu także inne formy i metody, w tym: informacje polityczne, odczyty lektorskie, wycieczki do miejsc historycznych, wysłuchiwanie i oglądanie dzienników radiowych i telewizyjnych, organizowanie wieczornic i konkursów oraz działalności Uniwersytetu Żołnierskiego²¹.

Wyniki szkolenia politycznego realizowanego w poszczególnych grupach w pułku za 1967 r. przedstawia tab. 5. Ogólna ocena z tego przedmiotu była dobra.

Oceniając szkolenie polityczne wśród oficerów dowództwo pułku do ujemnych zjawisk zaliczyło: słabe przygotowanie się części oficerów do dyskusji zajęć, niezwracanie uwagi na samokształcenie oraz unikanie zajęć. Tematami, które zostały najslabiej opanowane przez oficerów były: „Charakterystyka współczesnych imperialistycznych doktryn wojennych” oraz „Aktualne poglądy na moralno-psychologiczne przygotowanie żołnierzy i społeczeństwa do działań bojowych”. W grupie podoficerów zawodowych i nadterminowych „widać było zainteresowanie aktualnymi wydarzeniami w kraju i na świecie oraz chęć podnoszenia swojej wiedzy”. Jednak znaczna część podoficerów, szczególnie starszych służbą, była „zaniedbana pod względem politycznym”. W grupie podoficerów i szeregowych zasadniczej służby wojskowej poziom wyszkolenia politycznego był zróżnicowany. Jak stwierdzono: „W zasadzie lepiej opanowują program żołnierze o wyższym poziomie intelektualnym oraz pochodzący z miasta”.

W celu podniesienia poziomu szkolenia politycznego wnioskowano o samokształcenie wśród oficerów, jak również o organizowanie jednodniowej narady metodycznej przed każdym nowym cyklem. Postulowano także o właściwe wykorzystanie technicznych środków propagandy i materiałów poglądowych²². Tematyka szkolenia politycznego w 1975 r. ujmowała najważniejsze problemy współczesnego świata i kraju, zagadnienia tradycji oręża polskiego oraz historii polskiego ruchu robotniczego, jak również problemy światopoglądowe i ekonomiczne.

W ramach pracy kulturalno-oświatowej z żołnierzami zasadniczej służby wojskowej organizowano wycieczki do miejsc historycznych po regionie, spotkania z wybitnymi osobami, prelekcje, projekcje filmów, czytelnictwo. Biblioteka pułkowa w swoich zasobach miała w 1967 r. 7961 pozycji. Z biblioteki w tym czasie skorzystało 516 osób, w tym 300 żołnierzy zasadniczej służby wojskowej²³.

W ramach dokształcania zawodowego żołnierzy w lipcu 1969 r. powołano w jednostce Zasadniczą Szkołę Zawodową dla Dorosłych, kształcąca żołnierzy długoterminowej zasadniczej służby wojskowej (pięcioletniej) w specjalnościach radiomechanik i telemonter łączeniowy. Dyrektorem szkoły został kpt. inż. Józef Świtoń²⁴.

11 stycznia 1957 r. władze naczelne nowo powstałych organizacji młodzieżowych – Związku Młodzieży Socjalistycznej i Związku Młodzieży Wiejskiej – wystąpiły z wnioskiem do Ministra Obrony Narodowej o reaktywowanie organizacji młodzieżowej w wojsku. 30 lipca 1958 r. Minister Obrony Narodowej rozkazem nr 43 powołał Koła Młodzieży Wojskowej (KMW) i wprowadził „Tymczasowe Zasady Działania KMW”²⁵. Natomiast rozkazem Ministra Obrony Narodowej nr 4 z dnia 17 stycznia 1961 r. wprowadzono do użytku „Zasady działania KMW”, które wyeliminowały z pracy element tymczasowości²⁶.

21 AWO, 20 pł WOWewn., sygn. 76/81/116, k. 12–15.

22 Tamże.

23 Tamże, sygn. 3372/10/111, k. 12, 13.

24 S. Babiarz, *Zarys...*, s. 45.

25 *Mała kronika ludowego wojska Polskiego*, Warszawa 1973, s. 335.

26 Tamże, s. 364.

Koła prowadziły pracę ideowo-wychowawczą, służącą kształtowaniu porządkanych cech osobowości wśród żołnierzy (patriotyzm, obowiązkowość, dyscyplina społeczna). Organizowano lektoraty młodzieżowe, podczas których wygłaszano w środowiskach żołnierskich referaty o tematyce związanej z aktualną polityką międzynarodową i wewnętrzną, światopoglądem oraz problemami współczesnej młodzieży. Od 1965 r. zainicjowano „Młodzieżowe Patrole Zwycięstwa”, podczas których żołnierze-aktywiści odwiedzali kombatantów II wojny światowej i gromadzili pamiątki, relacje i wspomnienia uczestników walk na frontach wojny²⁷. Koła urządzały wieczory wspomnień z kombatantami, w tym byłymi partyzantami Batalionów Chłopskich i Armii Ludowej. Nawiązano także współpracę z Miejskim Oddziałem Związku Bojowników o Wolność i Niepodległość w Kielcach. Dla żołnierzy zasadniczej służby wojskowej Koła organizowały wycieczki turystyczno-krajoznawcze na terenie województwa kieleckiego. W ramach podnoszenia poziomu dyscypliny wojskowej realizowano hasło: „Areszt karą nieznana dla żołnierzy KMW-owców”²⁸.

Działalność Kół Młodzieży Wojskowej w 20 Pułku w roku szkoleniowym 1966/1967 przedstawiała się następująco. 40 aktywistów Kół uczestniczyło w zajęciach organizowanych przez wojewódzki Zarząd Związku Młodzieży Socjalistycznej (ZMS) w Kielcach. Zajęciami na temat współczesnych zagadnień politycznych w kraju i na świecie objęto 420 żołnierzy. Odbywały się one raz w tygodniu, ogółem przeprowadzono 36 godzin lekcyjnych (w ramach Uniwersytetu Żołnierskiego). Członkowie lektoratu młodzieżowego przeprowadzili prelekcje na następujące tematy: „Walka ludu pracującego o wolność i władzę”, „Kultura życia codziennego w wojsku”, „KMW jako bodziec podnoszenia dyscypliny i szkolenia”, „Dziesięciolecie ZMS”, „22 rocznica powstania KBW”²⁹.

Zarządy Kół propagowały w swojej pracy hasła: „Každy członek KMW wzorem dyscypliny wojskowej”, „Každy członek KMW zdobywa odznakę „Wzorowego Żołnierza”.

Członków Kół, którzy naruszyli dyscyplinę wojskową ukarano organizacyjnie 45, w tym: 10 wykluczono, 21 skreślono, 8 ukarano naganą, 6 napomnieniem. Koła inspirowały i rozwijały ruch przodownictwa i współzawodnictwa. 116 członków zgłosiło swój udział do współzawodnictwa o tytuł i odznakę „Wzorowego Żołnierza”, z czego 76 odznakę uzyskało. Zgłoszono w jednostce 22 drużyny współzawodniczące o tytuł „Drużyny Służby Socjalistycznej”. Na 151 żołnierzy posiadających odznakę „Wzorowego Żołnierza” I stopnia, 133 było członkami Kół Młodzieży Wojskowej MW (88%), na 15 posiadaczy „Wzorowego Żołnierza” II stopnia – członkami było ośmiu (53,3%)³⁰.

Od 1971 r. wśród żołnierzy zasadniczej służby wojskowej organizowano szkolenie partyjne w ramach Kół Wiedzy o Partii, w którym uczestniczyli członkowie i kandydaci PZPR oraz aktyw młodzieżowy.

Z chwilą utworzenia w 1973 r. Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej działalność Kół została zawieszona. Na podstawie uchwały narady aktywu Kół 5 marca 1973 r., dokonano ich przekształcenia w Socjalistyczny Związek Młodzieży Wojskowej i włączono go do federacji³¹.

Istotną rolę w indoktrynacji kadry i żołnierzy zasadniczej służby wojskowej odegrało wychowanie światopoglądowe, którego celem było kształtowanie naukowego światopoglądu, charakteryzującego się orientacją marksistowską. Światopogląd naukowy kształtowała PZPR, wykorzystując do tego szkolnictwo, organizacje społeczno-polityczne, środki masowego przekazu oraz armię. W wojsku za najważniejsze czynniki

27 *Pomorski Okręg Wojskowy 1945–1987. Zarys dziejów*, red. A. Karnowski, Bydgoszcz 1989, s. 168.

28 „Głos Żołnierza” z 4 lipca 1962 r.

29 AWO, 20 pł WOWewn., sygn. 76/81/116, k. 16–20.

30 Tamże.

31 *Mala kronika...*, s. 445.

kształtowania naukowego światopoglądu przyjmowano: szkolenie polityczne, szkolenie partyjne, działalność propagandową, działalność kulturalno-oświatową, upowszechnianie świeckiej obrzędowości³².

W 1967 r. w pułku było 193 członków partii oraz 45 kandydatów, wśród nich 94 oficerów, 46 podoficerów zawodowych i służby nadterminowej, 60 szeregowych oraz 17 pracowników cywilnych. Poziom upartyjnienia tej jednostki wynosił 25,4%, a ogółem w wojsku 26,4%³³.

Przynależność do PZPR, zwłaszcza oficerów, otwierała drogę do kariery wojskowej i była miernikiem lojalności wobec ustroju socjalistycznego. Nie było to wynikiem ich przekonań, traktowano to jako swoście pojmowany obowiązek służbowy. Wzrost liczby żołnierzy – członków partii spowodowany był presją naczelnych władz PZPR, organów politycznych wojska oraz ingerencją organizacji partyjnych w niemal wszystkie dziedziny życia wojskowego³⁴.

13 lutego 1961 r. Szef Głównego Zarządu Politycznego Wojska Polskiego gen. dywizji Wojciech Jaruzelski wydał „Wytyczne w sprawie pracy politycznej zmierzającej do ugruntowania światopoglądu materialistycznego wśród kadry zawodowej, podoficerów i szeregowców”, zgodnie z którymi celem walki całej partii było kształtowanie zasad świeckości w życiu społecznym, przeciwdziałanie wszelkim przejawom reakcyjnej, antysocjalistycznej propagandy kleru, zwalczanie fanatyzmu, zabobonów i nietolerancji religijnej³⁵. W celu ich realizacji w 20 Pułku prowadzono szeroką pracę ideowo-polityczną i wychowawczą z popularyzowaniem zagadnień światopoglądowych, rozmowy indywidualne przez komisję problemową, która miała ujawniać fakty tzw. religiaństwa, rozliczać członków PZPR na zebraniach Podstawowych Organizacji Partyjnych, aktywizować ogniwa partii na odcinku kształtowania naukowego światopoglądu, organizować i rozwijać praktyki obrzędowości świeckiej. Wyciągano ostre sankcje partyjne i służbowe wobec kadry, która nadal tolerowała praktyki religijne lub w nich uczestniczyła. Aby przyciągnąć kadrę i ich rodziny do urządzania świeckich ceremonii chrztów i ślubów, fundowano rodzicom lub poślubionym małżonkom cenne upominki, odstępowano kluby i kasyna wojskowe na powyższe ceremonie (często bezpłatnie)³⁶.

W 1967 r. na członków PZPR nałożono sankcje partyjne za sprawy światopoglądowe: „4 za zawarcie ślubów kościelnych, 8 za chrzciny lub podanie do chrztu, 9 za posłanie dzieci do komunii, 6 za posłanie dzieci na naukę religii, 4 za bezpośredni udział w praktykach religijnych”. Komitet Partyjny i POP za „klerykalizm” udzieliły następujących sankcji: jednego członka wydalono, dwóch ukarano naganą z ostrzeżeniem, pięciu naganą, trzech upomnieniem, z 21 członkami przeprowadzono rozmowy ostrzegawcze. Ponadto w 16 przypadkach zastosowano sankcje służbowe³⁷.

W meldunku zastępcy dowódcy pułku do spraw politycznych z 7 lipca 1967 r. czytamy: „Były wypadki, że w związku ze świętami obyczajowymi kler i dewotki starali się przemycić na teren koszar opłatki, obrazki i pocztówki o charakterze religijnym, a także i prasę katolicką. Do spowiedzi od wielu lat żołnierze nie zgłaszają się... Należy przy tym zaznaczyć, że 60% stanu osobowego pochodzi z rejonu kieleckiego, czasem z miejscowości o silnym oddziaływaniu kleru i dlatego praca nad kształtowaniem postaw

32 *Oficerowie wojsk pancernych i zmechanizowanych Śląskiego Okręgu Wojskowego w latach 1945–1962*, Wrocław 1994, s. 180; W. Bronz, *Wojna ideologiczna w WP w latach 1945–1966 (I)*, „Wojsko i Wychowanie” 1997, nr 4, s. 48.

33 AWO, 20 pł, sygn. 76/81/116, k. 210.

34 D. Mierzejewski, S. Sadowski, *Zarys historii Pomorskiego Okręgu Wojskowego 1919–1994*, Bydgoszcz 1994, s. 194.

35 Tamże.

36 AWO, 20 pł, sygn. 76/81/116, k. 146.

37 Tamże, k. 148, 149.

laickich nie zawsze daje właściwe wyniki. Kler posuwa się czasem tak daleko, że organizuje pożeganie poborowych i przy tej okazji wręcza młodym chłopcom medaliki, obrazki z dedykacją. Z tego powodu zwracamy dużą uwagę na pracę z poborowymi, gdyż kler wciska się tam, gdzie tylko występuje odpowiednia luka”³⁸.

Współpraca jednostki ze społeczeństwem Kielc i regionu

20 Pułk, podobnie jak inne jednostki wojskowe, współpracował z miejscowymi środowiskami i ośrodkami kulturalnymi, organizacjami społeczno-politycznymi, w tym z Ligą Obrony Kraju i Związkiem Bojowników o Wolność i Demokrację. Organizowano wymianę amatorskiej twórczości kulturalnej. Zespoły z Kieleckich Zakładów Wyróbów Metalowych, Kombinatoru „Nowiny”, zakładów „Iskra”, Zakładów Wyróbów Metalowych w Skarżysku-Kamiennej, zakładów w Opocznie występowały dla żołnierzy. Natomiast żołnierze zaprezentowali swoją twórczość kulturalną w szkołach, zakładach pracy i miejscowościach.

Zarząd pułkowy i poszczególne Koła Młodzieży Wojskowej utrzymywały ścisłą współpracę z kołami Związku Młodzieży Socjalistycznej, Związku Młodzieży Wiejskiej i Związku Harcerstwa Polskiego poprzez organizowanie wspólnych posiedzeń, wieczornic i konkursów. Urządzano wspólne wycieczki autokarowe po Górach Świętokrzyskich. Instruktorzy wojskowi prowadzili szkolenia w drużynach ZHP z zakresu orientowania się w terenie, posługiwania się maską przeciwgazową, sygnalizacji za pomocą alfabetu Morse’a. Przygotowano zakończenie III Alertu Harcerskiego: pokonywanie terenu skażonego w maskach, rzut granatem, strzelanie³⁹. Żołnierze uczestniczyli w harcerskich imprezach sportowo-obronnych w Sielpi, Chęcinach i Oksie. W ramach tzw. „Patroli Zwycięstwa” wspólnie z członkami ZMS i ZHP organizowano spotkania z weteranami walk podczas II wojny światowej⁴⁰.

Kadra oficerska pułku działała społecznie m.in. w Lidze Obrony Kraju, Polskim Czerwonym Krzyżu, Polskim Związku Krótkofalowców, ZHP, Froncie Jedności Narodu, ZBoWiD-zie. Szesnastu żołnierzy zawodowych w 1970 r. wchodziło w skład komitetów koordynacyjnych społecznej działalności obronnej na terenie Kielc i powiatu jędrzejowskiego. Oficerowie jednostki spotykali się w zakładach pracy z grupami poborowych, prowadzili prace agitacyjną podczas naboru do zawodowych szkół wojskowych. Współpracowano także z zakładowymi i terenowymi oddziałami samoobrony działającymi w większych przedsiębiorstwach i gminach w zakresie przeszkolenia obronnego.

Jednostka współpracowała ze szkołami podstawowymi nr 9, 16 i 27 w Kielcach oraz w Skaryszewie i Mierzawie, którym udzielono wsparcia, m.in. przy urządzaniu izb pamięci narodowej oraz pomocy przy pracach porządkowych w obiektach szkolnych. Wspólnie z kieleckim Kuratorium Oświaty zorganizowano szkolenie dla nauczycieli wychowania obywatelskiego powiatów kieleckiego i sandomierskiego⁴¹. W ramach pomocy szkołom w realizacji programu przysposobienia obronnego przeszkolono w 1970 r. ponad 2 500 uczniów.

20 Pułk był także zaangażowany przy produkcji filmowej. W marcu 1968 r. codziennie dwudziestu żołnierzy pracowało dla Wytwórni Filmów Fabularnych w Łodzi podczas przygotowania dekoracji do filmu „Pan Wołodyjowski”. Żołnierze w Chęcinach przy zamku wykonywali prace ziemne i ciesielsko-stolarskie, za które otrzymywali wynagrodzenie w wysokości 10 zł za godzinę⁴².

38 Tamże, k. 145.

39 Tamże, sygn. 3372/10/118, k. 102.

40 Tamże.

41 Tamże, k. 104.

42 Tamże, 3370/10/73, k. 34, 35.

Żołnierze pułku wykonali w ramach czynów społecznych prace przy Ośrodku Sportów Wodnych na SzydłóWKu, przy budowie amfiteatru na Kadzielni, elektryfikacji parku miejskiego i pl. Żeromskiego, wykopach pod rurociąg gazowy i kable telefoniczne. Udzielali pomocy w zagospodarowaniu terenu Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Kielcach oraz zradiofonizowali szkołę podstawową w Nowinach. Ponadto zalesiali tereny parku miejskiego i tereny zielone w Kielcach⁴³. Uczestniczono także w likwidacji skutków klęsk żywiołowych. W kwietniu i lipcu 1968 r. w gaszeniu pożarów lasów pod Bliżynem i Brzegami wzięło udział 125 żołnierzy wraz z 9 pojazdami mechanicznymi⁴⁴. Służba zdrowia pułku w ramach tzw. białych niedziel zorganizowanych w powiecie jędrzejowskim udzieliła porad lekarskich 180 pacjentom.

W akcji honorowego krwiodawstwa żołnierze oddali kilkaset litrów krwi, na przykład w 1970 r. 82 litry⁴⁵. Należy także pamiętać, że większość artykułów żywnościowych do wyżywienia żołnierzy była kupowana w kieleckich przedsiębiorstwach: Kieleckich Zakładach Przemysłu Piekarniczego, Okręgowej Spółdzielni Mleczarskiej „Radosowa”, Zakładach Mięsnych w Kielcach, Powszechnej Spółdzielni Spożywców „Społem”⁴⁶.

Podsumowanie

W związku ze zmianami organizacyjnymi w Wojskach Obrony Wewnętrznej na podstawie zarządzenia Szefa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego z 17 lipca 1976 r. oraz rozkazu dowódcy WOWewn. z 30 września 1976 r. 20 Pułk przeformowano na 20 Brygadę Łączności WOWewn. Ziemi Kieleckiej.

20 Pułk zajmował czołowe miejsca wśród jednostek WOWewn. Trzykrotnie, w latach 1971, 1973 i 1975, minister obrony narodowej przyznał pułkowi medal pamiątkowy „Za osiągnięcia w służbie wojskowej”⁴⁷. Pułk wyszkolił kilka tysięcy żołnierzy w specjalnościach wojsk łączności. Oprócz realizowanych codziennie zadań szkoleniowo-wychowawczych wniósł duże zasługi w rozwój Kielc i województwa kieleckiego, przyczyniając się m.in. do rozwoju infrastruktury oświatowej czy sportowej.

Aneks

Obsada dowódcza 20 Pułku WOWewn. w 1968 r.:

Dowódca ppłk Czesław Sitarski

Zastępca dowódcy ds. politycznych ppłk mgr Stanisław Sowuła

Szef Sztabu ppłk Ryszard Makowiecki

Zastępca dowódcy ds. liniowych ppłk Zdzisław Niesiobędzki

Zastępca dowódcy ds. technicznych mjr mgr inż. Edward Brodziński

Kwatermistrz-zastępca dowódcy ppłk Mieczysław Dragan

batalion radiowy:

dowódca batalionu mjr Józef Kukioła

1 kompania radiowa dowódca kpt. Mieczysław Śmigielski

2 kompania radiowa dowódca kpt. Kazimierz Pytel

batalion telegraficzno-telefoniczny:

dowódca ppłk Jan Górak

43 Tamże, sygn. 3372/10/118, k. 104.

44 Tamże, sygn. 3372/10/112, k. 16.

45 Tamże, sygn. 3372/10/118, k. 104.

46 W jednostce prowadzono także własną gospodarkę hodowlaną – w 1968 r. hodowano 95 sztuk świń. Tamże, sygn. 3372/10/95, k. 43.

47 S. Babiarsz, *Zarys...*, s. 51, 53, 59.

kompania telefoniczna dowódca kpt. Bolesław Łapot
kompania wielokrotna dowódca kpt. Janusz Zaremba
kompania telegraficzna dowódca kpt. Feliks Kędzia
batalion radioliniowo-kablowy:
dowódca mjr Eugeniusz Dębowski
1 kompania radioliniowa dowódca kpt. Józef Kociołek
1 kompania kablowa dowódca kpt. Edward Woźniak
2 kompania kablowa dowódca kpt. Kazimierz Pisarek
kompania transportowo-gospodarcza:
dowódca kpt. Antoni Puchała
kompania ruchomych środków łączności:
dowódca kpt. Ryszard Bilski.

Źródło: Archiwum Wojskowe w Oleśnicy, 20 Pułk WOWewn., sygn. 3370/10/76, k.132; S. Babiarz, *Zarys historii jednostek Wojska Polskiego stacjonujących w koszarach na kieleckim Stadionie*, Kielce 1995, s.40, 41.

Tadeusz Banaszek

20th Communications Regiment of Internal Defense Detachments in the Kielce Region (1968 - 1976)

The article presents the history of the 20th Communications Regiment of Internal Defense Detachments in the Kielce region which operated in the Kielce garrison in the years 1968 – 1976 in the barracks situated in the city quarter of Stadion. The regiment carried out assignments related to the protection of tasks performed by the Committee of National Defense. It participated in numerous military exercises and featured prominently among the units of Internal Defense Detachments and the Warsaw Military District. In the period of the regiment's activities, the barracks in Kielce were developed and extended.

In addition to the ongoing training and daily tasks, the 20th Communications Regiment contributed significantly to the development of Kielce and the region, facilitating the development of educational and sports infrastructure. Moreover, the soldiers cooperated with social and youth organizations, contributing to pro-defense education of society.

Keywords: Polish People's Army, Kielce, Bukówka.